

Uppajjati ca Upapajjati ca iti Padānaṃ Katamaṃ Padaṃ Yojetabbaṃ?

Āyasmā Vilegoḍagāmaḥ Sirivimalo¹

Uddeso

Māgadhāvohāraṃ pana buddhavacanavisaye pamukhaṃ vohāraṃ iti mayam jānāma. Tassa vohārassa Pālibhāsanti anuvattanaṃ nāmaṃ hoti. Tathā ca sabbam theravadabuddhavacanaṃ Pālibhāsāya likhitanti akkhātaṃ. Laṅkādiṭṭhe Ālokavihārasmiṃ tepitakabuddhavacanaṃ paṭhamaṃ potthakesu ārūyhaṃ. Aparasmim samaye Laṅkādiṭṭhā tepitakaganthāni āharitvā Marammasyāmakhāambojādiraṭṭhesu sakāhi bhāsāhi buddhavacanaṃ lekhāpitaṃ. Tasmā ucchāraṃavohāraṃ ca lekhanavohāraṃ ca nissāya buddhavacanavisaye nānāvohārikā dissante. Seyyathīdaṃ Sīhalapiṭakaganthesu vyāpajjati vuccamānepi Marammapiṭakaganthesu taṃ vacanaṃ byāpajjati vuccate. Tasmā ganthasamkaraṇavisaye katamaṃ vohāraṃ yojetabbanti ganthasodhakā vivadanti. Tenāhaṃ imāya priyesanapattikāya uppajjati vā upapajjati vā ti dvīsu padesu katamaṃ padaṃ yojetabbanti mātikaṃ katvā sākacchitum icchāmi.

Pariyesanapāṇho

Uppajjati ca upapajjati ca iti dve padāni samānatthameva pakāsayanti. Tathāpi veyyākaraṇavasena ca tesu tesu ṭhānesu payogaṇurūpena ca ucitatameva vacanaṃ yojetabbaṃ. Ucitappayogena vinā anucitappayogena atthaṃ na sādhayati. Tena imehi dvīhi ākārehi sandissamānesu payogesu ucitatameva vohāraṃ uccinitum iminā vāyamāmi.

1 Researcher, Dhammachai Triptaka Project, Thailand
Email: sirivimalathero@yahoo.com

Pariyesanappayogo

Idaṃ kiccaṃ pana dvīhi ākarehi vivarituṃ sakkā. Katamehi dvāhi ?

- I. Veyyākaraṇavasena
- II. Dhammaviggahavasena.

Sākacchā

Idha imaṃ kāraṇaṃ uddīpituṃ ekaṃ vākyam sodāharaṇavasena gaṇhāmi. Idaṃ vākyam pana "Atha kho aññataro satto āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā suññaṃ brahmavimānaṃ upapajjati" iti. idaṃ vākyam pana Dīghanikaye Sīlakkhandhavagge Brahmajālasutte sandissate. Idha "suññaṃbrahmavimānaṃ upapajjati " iti tīpade vibhajituṃ icchāmi. Sīhalatālapaṇṇapottakesu Siri Narendrasimha vihārasmiṃ tālapaṇṇapottake ca Siri Vijayasundarārāma vihārasmiṃ tālapaṇṇapottake ca imasmim vākye upapajjati iti padaṃ uppajjatīti padavasena dissate. Uppajjatīti padaṃ Sīhalatālapaṇṇapottakesu visesathena yojitanti Trenckner nāma viyatto pakāseti (Trenckner, 2008 : 108). Keci Sīhalatālapaṇṇapottakesu uppajjatīti padaṃ dissate. (Siridāthādhātumandire tālapaṇṇapottakaṃ) Taṃ pana kattu-ākhyātavasena virodhaṃ āpajjati.

Tathāpi Laṅkāyaṃ Koṭikāgoda Rajamahavihārasmiṃ tālapaṇṇapottake ca Marammaratthe tālapaṇṇapottakesu ca Padhānapottakālayaṃ tālapaṇṇapottake ca Bakaravihārasmiṃ tālapaṇṇapottake ca Chaṭṭhasaṅgīti ganthasamsodhane ca Buddhajayanti ganthasamsodhane ca (Dīghanikāya 01, 30) Pāli ganthakāraṅgamaṃ muddāpitapottakecāti (Dīghanikāya 01, 17) mudditaganthesupi imaṃ padaṃ upapajjatīti dassitṃ. Tathāca Lan nā tālapaṇṇapottakesu ca upapajjati iti padaṃ dissate. Tasmā ganthasamkhārahehi pana kiṃ padaṃ uccinitabbaṃ?

Paṭhamaṃ veyyākaraṇavasena. "Suññaṃ ca brahmavimānañcā" ti dvepadāni pana dutiyāvibhattiyaṃ ekavacanaṃ padanti veditabbaṃ. Upapajjatīti ettha upa iti upasagga padaṃ. Pad iti dhātu. Pajjatīti ākhyātapadaṃ. Attha upa upasaggapadassa ca pajjati iti ākhyātapadassa ca sambandhena ca upapajjatīti padaṃ yujjate. Vākyatthavasena imāni dve padāni pana okāse sattamiyatthe yojetabbāni. Tathāpi imāni dve padāni

dutiyāvibhattiyā yojitāni. Taṃ kissa hetu? Kāraṅkavisaye pana yasmim vākye ākhyātapadattāya upādi upasaggapadena saddhim sambandhite tasmim vākye sattamiyatthe yojitabbapadaṃ dutiyāvibhattipadena yojetuṃ sakkoti (Rūpasiddhi, 530). Tasmā “suññaṃ brahmavimānaṃ” iti dutiyā vibhattipadāni nissāya ākhyātapadattāya upasaggapadaṃ yojetabbaṃ. Tena imasmim vākye ākhyātapadaṃ upapajjatīti likhituṃ yuttameva. Yasmiū upajjatīti likheyya, tasmim “suññaṃ brahmavimānaṃ” iti dve padāni dutiyāvibhattiyaṃ yojituṃ na sakkoti. Yadā imasmim vākye yo upajjatīti likheyya, tadā so “suññaṃ brahmavimānaṃ” iti dve padāni “suññe brahmavimāne” ti lekhitabbaṃ.

Dutiyaṃ pana dhammaviggahavasenāti. Uppajjatīti ettha kimatthaṃ? Mātugabbhambhā nikkhamatīti upajjatīti attho. Tathā ca upajjatīti punabbhavaṃ labhatīti attho. Uppajjanabhāvalakkhaṇanti veditabbaṃ. Upapajjatīti ca upajjati iti ca ekattha vasena samānatthaṃ gaṇhanti (Pāli English Dictionary, 151). Tathāpi Pālipayogesu dibbaloke nibbattati ādi payogāni yojenti. Buddhopi loke na upajjati. Imasmim veyyākaraṇe ekaṃ udāharaṇaṃ dassetuṃ sakkā. Taṃ hi Siddhattho kumāro pana upajjatāti. Siddhattho kumāro pana mātukucchiyaṃ upajjati satto. Tathāpi Buddho pana mātukucchiyā na upajjati. Tena Buddho upapajjatīti veditabbaṃ.

Tathāpi Ambaṭṭhasutte ca Soṇadaṇṇa sutte ca Sāmaññaphala sutte cādi bahūsu suttasu “tathāgato loke upajjatīti idaṃ vākyam dissate. Tattha loke iti sattamipadaṃ nissāya upajjatīti padaṃ yojetuṃ sakkoti. Tathāpi dhammaviggaha vasena tattha atthabyasanaṃ pāpuṇāti. Brahmaloke vā saggaloke vā upajjanabhāvaṃ na dissati. Tesu lokesu pātubhāvameva dissati. Tathāca tesu lokesu mātukucchim nissāya samjātasattā na dissanti. Gabbhiniyo ca na dissanti. Tasmā imasmim vākye brahmavimānaṃ upajjatīti kathaṃ kathema ? Tathā ca mātukucchim vinā yaṃ jāti tadattāya upapajjati iti padaṃ yojetabbaṃ. Yasmiṃ mātukucchim nissāya samjāti vijjate tasmim upajjati iti padaṃ yojetuṃ sakkā. Tena imasmim brahmalokaṃ nissāya upajjatīti padaṃ yojitabbanti veditabbaṃ.

Samodhānaṃ

Yasmā ekarasena yuttaṃ Buddhavacanaṃ pana nānā bhāsāhi lekhipitaṃ tasmā nānappakārā vohārā dissante. Tena tesu tesu thānesu buddhavacanaṃ byasanaṃ āpajjati. Evarūpesu thānesu

dhammavinayaveyyākaraṇena viggahetva atthaṃ upaparikkhitabbaṃ. Tasmā ettha uppajjati iti padaṃ veyyākaraṇavasena ca dhammaviggahavsenā cāti dvīhi ākārehi yeva anucitaṃ bhavati. Tena upapajjati itī padaṃ ucitameva.

Pamukhapadāni: Suññaṃ, Brahmavimānaṃ, Uppajjati, Upapajjati

Āsevitaganthāvalī

Mūlaganthāni

Dīghanikāya, (2007) London: PTS.

Dīghanikāyaṃ, koṭikāgoda rajamahavihārasmiṃ tālapaṇṇapottakaṃ.

Dīghanikāyaṃ, marammaraṭṭhe bakara vihārasmiṃ tālapaṇṇapottakaṃ.

Dīghanikāyaṃ, marammaraṭṭhe padhāna potthakālayaṃ tālapaṇṇapottakaṃ.

Dīghanikāyaṃ, narendrasimha vihārasmiṃ tālapaṇṇapottakaṃ.

Dīghanikāyaṃ, Siridāṃhādadhātumandire tālapaṇṇapottakaṃ.

Dīghanikāyaṃ, vijasundarārāma vihārasmiṃ tālapaṇṇapottakaṃ.

Pāli English Dictionary, (2008) T.W. Rhys Davids, William Stede. New Delhi : Asian Educational Services.

CSCD, (2000) India: Vipassana Research Institute.

දීඝනිකාය 1, (2005) බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථාලය, දෙහිවල : බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

මහාරූපසිද්ධිය, සංස්. කරකොඳයාගේ සිරි පඤ්ඤාසේකර නාහිමි. (1964) කොළඹ : ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.